

Ulkoiluilta Väinö ja Hilja Kaasalaisen evakkotilalla

Ulkoiluilta Väinö ja Hilja Kaasalaisen evakkotilalla, joka on nykyisin heidän poikansa Oiva Kaasalaisen ja hänen vaimonsa Tuula Kaasalaisen kesäpaikka, on kohta alkamassa. Tunnelma on odottava, sillä ihmisiä ei vielä näy. Koko päivän on satanut reippaanlaisesti, joka varmasti karsii osallistujia. Onneksi sade on pikkuhiljaa vähenemässä, ja sää muuten hyvä, ei tuule ja on syksyisen lämmin. Vpl. Pyhäjärven viiri keinahtelee lipputangossa kutsuvasti tyvenessä säässä hiljalleen puolelta toiselle. Se toivottaa vieraat tervetulleiksi ja kertoo tilan karjalaisista juurista, joita täällä vaalitaan edelleen. Viirin heilahtelua seurattaessa sade lakkaa ja odottava tunnelma on pian ohitse, kun ensimmäiset autot kaartavat jo pihaan. Tuttu puheensorina täyttää piha-alueen ja ulkoilutapahtuma parinkymmenen hengen voimin päästään aloittamaan.

Vammalan Karjalaseuran ulkoiluilta pidettiin 29.9.2022 Väinö ja Hilja Kaasalaisen rakentamalla evakkotilalla osoitteessa Ikkonahteentie 80, 38300 Sastamala. Kuvassa keskellä on vaalea asuinrakennus. Piha-alueen oikeassa reunassa on navetta ja sen edessä grillikatos ja pieni uima-allas. Asuinrakennuksesta vähän vasemmalle on pikkumökki ja piha-alueen perällä metsänlaidassa on suuli. Kuva: Lari Kaasalainen

Evakkotila ja sen historiaa

Tilan rakennukset on säilytetty alkuperäisessä muodossaan, ja pihapiirissä on aito entisaikojen lämmينhenkinen tunnelma. Alkuperäisten rakennusten, pikkumökki, navetta, asuintalo ja suuli lisäksi piha alueen reunassa on grillikatos ja uima-allas, jotka sulautuvat mukavasti maisemaan. Omaperäistä ilmettä pihapiiriin luovat Oivan moottorisahalla tekemät kymmenet puiset veistokset, joiden aiheina ovat erilaiset eläimet, ihmiset ja mielikuvitushahmot.

Tapahtuman aluksi Oiva esitteli vanhempiansa Väinö ja Hilja Kaasalaisen evakkotilan rakennushistoriaa ja muisteli sen rakennusaikaista elämää ja tapahtumia. Hänellä oli esillä nippu asutustilan historiaan liittyviä asiakirjoja ja papereita sekä rakennuspiirustuksia. Niiden mukana oli yksityiskohtainen selvitys Karjalaan jääneestä omaisuudesta, tavaroista ja maatilasta sekä valtiovarainministeriölle osoitettu menetettyä omaisuutta koskeva korvaushakemus, jonka paikallinen lautakunta oli käsitellyt vuonna 1946. Kaasalaisten asutustilaksi osoitettiin alue, jossa oli kahden tilan maita, Jaamalan ja Laurilan.

Oiva esittelee vanhempiansa evakkotilan rakennushistoriaa ja muisteli sen rakennusaikaista elämää ja tapahtumia

Oiva näyttää asutustilan historiaan liittyviä asiakirjoja ja papereita sekä rakennuspiirustuksia. Tässä on esillä obligaatioiden kantaosat.

Myönnetystä korvauksesta osa maksettiin rahana ja osa valtion obligaatioina. Obligaatiot olivat indeksisuojusta, ja sikäli edullisia, että ne säilyttivät reaalisen arvonsa, ja niistä saatu rahallinen korvaus kasvoi sotien jälkeen korkeana pysyneen inflaation myötä.

Periaatteena oli, että sodissa syntynyt vahinko pyrittiin tasaamaan kaikkien suomalaisten kesken siten, että evakkoon lähteneille karjalaisille maksettiin korvausta menetetyistä omaisuudesta ja heille hankittiin uudet asutustilat muualta Suomesta tätä varten säädetyn maanhankintalain perusteella. Asutustilojen maat otettiin valtion maista tai ne saatiin pakkolunastamalla muilta omistajilta kuten yksityisiltä tilallisilta

Pikkumökki, korsunavetta ja -sauna tehtiin ensin vuonna 1947

Oiva kertoi nykyisen piha-alueen olleen lähinnä pelkkää lepikköä heidän saapuessa tänne vuonna 1947. Ainoa rakennus alueella oli pieni harmaa suuli niillä vaiheilla, josta Ikkonahteentietä käännytään nykyään tänne pihaan.

– Isä teki sinne suuliin pahvisen kojun, jossa asuttiin ensimmäinen kesä. Ulkona laitettiin ruokaa ja isä ja äiti rakensivat asunnoksi pienen hirsimökin. Pihan reunassa oleva punainen pikkumökki oli ensimmäinen rakennus, joka silloin tehtiin, tai oikeastaan ainoastaan sen pieni parinkymmenen neliön hirsikehikko, laudoista tehty jatko-osa rakennettiin vasta seuraavana kesänä aitaksi, muistelee Oiva.

Lehmille tehtiin ensimmäisenä kesänä korsunavetta niille vaiheille, jossa nykyään on uima-allas. Vähän etäämmälle samaan rinteeseen tehtiin heti samana kesänä myös korsusauna, joka oli koitua koko perheen kohtaloksi, muistelee Oiva saunan lämmityksessä tapahtunutta virhettä.

- Semmonen sauna, että minunkin oli elämäni päättyä sinne saunaan, kun me mentiin sinne saunaan siskoni ja äitini kanssa. Ja siä korsusaunassa olikin häkää, ja me pökrättiin sinne kaikki kolmestaan, mutta isä oli sen verran vahvempi, että sai tuotua meidät pihalle. Kyllä siinä olisi voinut väärinkin käydä, kertoo Oiva ja muistuttaa häkälöylyjen tarpeellisuudesta.

Melkein kaikki tehtiin itse, navetta v 1948 ja asuinrakennus v 1950

Heti pikkumökin rakentamisen jälkeen ja seuraavana talvena kaadettiin kovasti rakennuspuita, että saadaan tehtyä navetta. Navetta oli ihmisten asumismukavuutta tärkeämpi asia, se oli elinehto, joten lehmille täytyi pian saada kunnollinen suoja. Piirustukset, joiden perusteella navetta tehtiin vuonna 1948, eivät olleet sitä tasoa kuin nykyään.

– Tällaisella kuvalla ruvettiin rakentamaan navettaa. Väliseinät on piirustukseen merkitty, mutta vähän ne suunnitelmat muuttuivat navettaa tehtäessä. Ei näistä oltu silloin niin tarkkoja kuin nykyään, selostaa Oiva ja näyttää vanhoja tyyppihyväksytyjä rakennuspiirustuksia.

Oiva esittelee navetan rakennuspiirustusta.

Navetan seinissä käytetyt sementtitiilet tehtiin itse paikanpäällä. Oiva muistelee, että sementtitiilien betonikuraa sekoitettiin hevoskäyttöisellä laitteella, jossa oli iso pyöreä taso, jota hevonen kiersi ja työnsi tason keskelle laakeroitua puomia, johon kiinnitetyt haitat sekoittivat sitä kuraa. Sitten muotit lyötiin kuraa täyteen, tasoitettiin ja nostettiin muotit pois, jolloin siihen jäi kaksi tiiltä. Sementtitiilet soveltuivat käytettäväksi navetan seinissä, mutta ne eivät kestäneet tulisijoissa. Tulisijojen tiilet tehtiin savesta, jotka tehtiin talon tienhaaran paikkeilla, jossa oli polttouuni niiden valmistusta varten. Valmiista rakennustarvikkeista oli pulaa eikä niitä kaupoista paljoa osteltu, vaan melkein kaikki tehtiin itse.

Navetta grillikatoksesta nähtynä. Navettaa koristavat Oivan kalaveistokset sekä vasemmalla takana kanalanvahdit, jotka nekin on moottorisahalla muotoiltu.

– Täytyy ihmetellä, että miten ne on kerinneet, kun maatakin piti viljellä ja vielä sen aikaisilla hevosvehkeillä. Sähköä ei ollut, joten kaikki tehtiin käsityökaluilla. Täytyi olla ainakin 50 tuntia vuorokaudessa, sanoo Oiva ja toteaa vanhempiensa jaksamisessa ja aikaansaannoksissa olleen jotain käsittämätöntä, jota näin jälkeenpäin on usein tullut ihmeteltyä.

Asuinrakennus tehtiin navetan valmistuttua. Isä oli kaivanut ensin lapiopelillä talon perustukset, ja tehnyt niihin kovat valut. Tämän jälkeen saha ja kirves heiluen hän oli itse tehnyt koko talon. Asuinrakennus valmistui vuonna 1950, ja pari vuotta myöhemmin saatiin taloon sähköt. Sähkö saatiin niin, että isännät hakivat itse tolpat metsästä ja pystyttivät ne, jonka jälkeen sähköt vedettiin Jaamalan tyköä näihin taloihin. Näiltä ajoilta Oivalla on pari elävää muistoa.

– Mun mieleeni on jäänyt pikkupoikana semmonen, kun oli syksy ja vähän pimmeekin, että myrskylyhdyn kanssa isä kulki täällä edestakaisin ja laudanpätkät oli kädessä.

– Vuonna 52 sähköt oli juuri laitettu, ja oli jouluaatto. Keittiössä meillä oli 40 W lamppu, ja tuntui sitten kuin koko maailma olisi valaistu, kun valot laitettiin päälle.

Vpl. Pyhäjärven viiri lipputangossa keskellä pihaa. Asuinrakennus, oikeassa reunassa, valmistui vuonna 1950

Viimeisenä rakennuksena 50-luvun alussa tehtiin vielä suuli metsänlaitaan piha-alueen reunaan vähän etäämmälle muista rakennuksista. Pihassa oli myös kaivoja, mutta koska niiden vesi oli ruosteista, niin vettä alettiin ottamaan omalla pellolla olevasta lähteestä, jonne vedettiin putket jo 60-luvulla.

Avoimet ovet

Tilaesittelyn jälkeen oli vuorossa avoimet ovet eli tilaan ja sen esineistöön sai vapaasti tutustua ja grillikatoksessa oli tarjolla kahvia ja pullaa sekä mehua ja makkaraa. Makkaraa sai käydä paistamassa myös puutarhan reunassa olevalla nuotiopaikalla. Evakkotilalla oli esillä eri kohteissa, paljon koneita ja laitteita, työkaluja sekä muuta esineistöä, jotka ovat olleet käytössä asutustilaa rakennettaessa ja maatilan päivittäisissä askareissa sen alkuaikoina. Jotkut näistä ovat peräisin Karjalasta, jossa ne olivat Kaasalaisten käytössä Vpl. Pyhäjärvellä Kahvenitsan kylässä.

Pikkumökin hirsiosaan, joka tilan alkuvuosina toimi Kaasalaisten asuntona, oli koottu näyttely vanhoista työkaluista. Mukana oli mm. justeeri, halkosaha, kirves sekä sahan kunnostusvälineitä, viiloja ja harituspihdit. Näyttillä oli myös suutarin välineet, eri kokoisia lestejä, neuloja, pikilankaa ja puunauloja, joita käytettiin kenkien valmistukseen. Lattialla olevan puisen laatikon kanteen on valkoisella maalilla kirjoitettu ”Väinö Kaasalainen Pyhäjärvi Kahvenitsa”. Se on laatikko, jolla Kaasalaisten tavaroita kuljetettiin evakuoinnin yhteydessä Suomeen uusille asuinsijoille.

Pikkumökissä esillä ollut kuljetuslaatikko

Oiva esittelee suulin päädyssä olevia vanhoja hevosvetoisia äkeitä

Suulin päädyssä, sen ulkoseinustalla on nähtävänä vanhoja hevosvetoisia äkeitä, yksi metallinen piikkiäes ja kaksi pyöriväteräistä äestä. Suulissa on myös sisällä tallessa historiallista esineistöä ja mm. lautarakenteinen 50-luvun puolivälissä hankittu Sampo 45 puimakone, jota käytettiin aluksi maamootorilla. Maamootorina oli porilainen yksisylinterinen kuulamootori, mutta se ei ole enää tallessa. Myöhemmin 50-luvun lopulla, puimakone sai käyttövoimansa traktorista. Puimakoneen luku 45 viittaa kelan ja syöttöaukon leveyteen, joka oli 45 cm.

Hauskaksi ohjelmanumeroksi osoittautui tukin sahaus kahden miehen tukkisahalla eli justeerilla. Tätä työnäytöstä ja -kokeilua varten iso kuusitikki oli sidottu kuormaliinalla koivunrunkoon kiinni, jossa sitä pääsi sahaamaan, ja kokeilemaan kuinka puun kaataminen justeerilla onnistuisi sopivan työparin kanssa. Hyvinhän se sahaus työpareilta onnistui ja samalla pääsi toteamaan kuinka raskasta tukkimiehen työ näillä välineillä on ollut.

Tapahtuman lopuksi pidettiin vielä arpajaiset. Pihatapahtuma osoittautui mukavaksi ja hyväksi toimintamuodoksi. Näitä tullaan varmasti jatkossakin järjestämään, sillä läheskään kaikkiin kohteisiin ei täälläkään ehditty tutustua, ja vastaavia evakkotiloja on lähiseudulla muitakin. Kiitos kaikille osallistujille.

Justeerin työparina Eija Puusa ja Onni Vihakas.

Yleisöä ja kaunis ruskamaisema justeerisahauksen työnäytöspaikalla

Makkaranpaistoa nuotiopaikalla. Kuvassa oikealla Eija Vuorijärvi ja hänen vieressään Irja Kärki. Kuvan vasemmassa laidassa Arto Vuorijärvi. Kuvan keskellä selin kameraan istuu Aili Haapanen.

Lopuksi, kun ilta alkoi jo hämärtämään, suoritettiin grillikatoksessa arpajaiset Vammalan Karjalaseuran puheenjohtajan Esa Mäkisen johdolla.
Kuva: Oiva Kaasalainen